Cumhuriyet
Yayın Tarihi : 24.11.1942
Sayfa : 2

Kendi davalarımız

Şeker meselesi

Yazan:
A. Hamdi Başar

Hükûmetin son zamanlarda fiatlara yaptığı zam dolayısile şeker, günlük görüşme mevzuları arasına girmiştir. Şekere yapılan bu zammın sebebi Başvekilin senelik nutkunda açıkça ifade olunmuştur: 100 bin ton mala ihtiyacımız varken bu yıl fabrikalarımız ancak 50 bin ton istihsal ediyor. Dışarıdan da şeker getiremiyoruz; istihlâkleri kısarak bir muvazene kurmak lâzım geliyor.

Şeker meselesi geçen 1914 - 18 harbinde memleketimiz için daha mühim bir mevzu olmuştu. Çünkü o zamanlar hududlarımız içinde bir kilo şeker elde edemiyorduk. Şeker sanayii Türkiyede Cumhuriyetten sonra giriştiğimiz kalkınma hareketleri arasında başlamıştır. Ancak dört fabrika kurabildik, ve köylümüze pancar ekimini öğretmek yoluna yeni girdik. Alpullu, Uşak, Eskişehir ve Turhalda bulunan fabrikalarımız tam randımanla çalışsalar bile memleket istihlâklerinin tamamını güç karşılıyabilirler. Halbuki şeker istihlâkâtı gün geçtikçe artmaktadır. Hem fabrikalarımızın adedini çoğaltmak, hem de pancar ekimini çoğaltacak tedbirler almak zorundaydık. Bu husustaki plânlarımızı tamamlıyamadan 1939 harbi patlak verdi. Birçok ziraat istihsallerimizde görülen gerileme bunda da oldu; köylü eski seneler kadar pancar ekmedi; bu yüzden ve belki de imalâta vesaireye aid başka sebebler de tesir etmiş olarak şeker istihsalimiz 80-100 bin ton arasında olmak lâzımken güçlükle 50 bin tonu buldu. Şeker meselesinin bize aid kısmının kısası bundan ibarettir. Görülüyor ki geçen harbe nazaran bu hususta çok daha müsaid mevkide bulunuyoruz. Vakıâ o zamanlar şekerin kilosu 4 liraya satıldığını düne kadar hayretle söylediğimiz halde bugün resmî fiatın beş liradan fazla olmasına bakılarak Umumî Harb fiatlarını da geçtiğimiz ileri sürülebilir. Fakat bu iddia bir mübalâğa ve hatta mugalâta suretile karşılanmalıdır. Bir kere fiat bütün eşya arasındaki nispetin ifadesidir. Geçen Umumî Harb esnasında bilindiği üzere fiatlar yükselerek öyle bir hadde geldi ki, harb bittikten sonra dahi çokluk bu yükselmiş fiatlar memleketimizde düşmedi. O zamanki fiatlarla şimdikiler arasında en az yarı yarıya fark vardır. Yani şimdiki 5 liranın o zaman ölçülerine göre ifadesi takriben 250 kuruştan ibarettir. Bundan maada o zaman sabit gelirlilerin kazancı şimdikilerin yarısından daha azdı. Bu bakımdan geçen harb fiatlarile bugünküleri mukayesede dalma bu iki faktör gözönüne alınmalıdır. Şurasını da unutmamak icab eder ki harbe girerken mühim stoklar elimizde olduğu gibi harb esnasında da Almanya ile olan doğru şimendifer nakliyatı sayesinde şeker getirtmek mümkündü.

Şeker meselesinin son fiat yükselişi yolile istihlâk ve istihsal miktarları arasında bir ayar yapılmasına dair olan hükûmet kararı, gözümüzü dünya ve Avrupa şeker vaziyetine çekerek bu meseleyi kısaca incelememize vesile oldu. Herkesçe bilinmektedir ki şeker işi dünyada iki ayrı istihsal şekli ve iki ayrı dava halindedir: Şekerkamışile istihsal yapan denizaşırı memleketler ve müstemlekeler, şeker pancarile istihsal yapan Avrupa memleketleri ve şimali Amerika.

Şekerkamışı, insanlar için en az 1000 senedenberi bilindiği halde pancardan şeker istihsal edilmesinin (1830 da bir Alman kimyager tarafından keşfedildiğine göre) ancak yüz on iki yıllık bir tarihi vardır. Her iki ziraatin şekli, iklimi tamamen birbirinden ayrıdır: Şekerkamışı tamamen sıcak memleketlere mahsustur, ve zeriyatı için büyük insan emeği istemez. Halbuki pancar mutedil memleketler mahsulüdür, ve ilkbaharda çok el emeğine muhtacdır. Bu itibarla pancardan şeker istihsali nüfusu fazla olan medenî memleketlerin işidir. Bundan başka olarak, pancar yalnız şeker istihsaline yaramayıp ayni zamanda küsbesi kuvvetli bir hayvan gıdası olarak kullanılır, bu bakımdan da süt hayvanları çok olan memleketlerde bu ziraatin yayılması ekonomik başka bir fayda da hasıl eder.

Dünyada kamış ve pancar vasıtasile elde edilen şekerlerin ayrı iklimler, ayrı ekonomik mıntakalar ve ayrı siyaset sahalarına dahil olması ve birinin tamamen enternasyonal finans elinde bulunuşu, diğerinin ise daha çok millî karakterler taşıması yüzünden mühim mücadeleler olduğu malûmdur. Bilhassa geçen harbden sonra şiddetlenen bu mücadeleler ve kûba şekerciliğinin mahvına kadar gitmesi beklenen büyük fiat düşkünlüklerile sonunda şeker müstahsilleri ve müstehlikleri olan büyük devletlerin imzaladığı 6 mayıs 1937 itilâfnamesi tafsilâtı üzerinde okuyucularımı yormıyacağım. Bu yazımda sadece bu meseleye kısa bir bakış atabilmek üzere, dünya şeker sanayiinde ve ticaretinde kamış ve pancar usulüne bağlı memleketler arasındaki rekabet hakkında bir fikir vermekle iktifa edeceğim. Filhakika şeker, bilhassa son senelerde eski ve yeni dünya iktısad organizasyonları arasında mühim rekabetlere ve kavgalara vesile olmuştur. 1914-18 harbinden sonra hemen bütün Avrupa memleketleri şeker istihsallerini çoğaltmağa, kendi ihtiyacları olan şekerleri kendi memleketlerinden tedarik etmeğe durmadan uğraşmışlardır. Öbür taraftan istihlâk pazarlarını kaybetmemek üzere şekerkamışile yapılan sanayi de durmadan çabalamıştır.

Avrupa memleketlerinde şeker sanayiinin inkişafı milletler için daima fedakârlığı mucib olmuştur. Çünkü Kûba gibi şekerkamışile istihsal yapan memleketlerle Avrupanın fiat bakımından rekabet etmesi imkânsızdır. Bu fedakârlığın sebebi nedir? Hemen her memlekette saf iktısadcılar, zararlı bir iş olarak tanıdıkları şeker sanayiinin kurulmasına karşı cephe almaktan çekinmemişlerdir. Onlara göre Kûbadan iki ve hatta üç misli daha ucuza şeker getirmek mümkünken, sırf bir san'at şubesini zorla yaratmak üzere millî hesablardan böyle fedakârlıklar yapmak, şekeri halka pahalı yedirtmek doğru değildir. Avrupada yarım asır kadar sürmüş olan bu görüşler bizde dahi ilk şeker sanayii kurulduğu vakit kendini belli etmişti. İlk fabrikalarımızı kurarak kendi şekerlerimiz piyasaya çıktığı zaman yalnız fabrikaların bir kilo şeker amortisman payı olarak ayırdıkları para ile limanlarımıza gelmiş ecnebi şekerini satın almak mümkündü. Bunu düşünen ve nazarî iktsad prensipleri dışında hayatı göremiyen bazı iktısadcılarımız açık veya zımnî şekilde şeker sanayiine aleyhtar oldular. Yalnız şu farkla ki bunlar Avrupada dahi şekerin pahalıya mal olduğunu ve o memleketlerde iç piyasalarda o zamanlar en az bizimki kadar pahalı satıldığını unutuyorlar, ve limanlarımıza gelerek ucuzca satılan şekerleri dünya şeker istihsal fiatı olarak kabul ediyorlardı. Halbuki her memleket şeker sanayii için fedakârlık yapmakta, iç piyasalarını yükselterek bu sanayii korumakta idi. Buna mukabil ihtiyacdan fazla kalan şekerleri ise fabrikası olmıyan veya kendine istihsali yetmiyen memleketlere Kûba fiatına, yani maliyetten iki üç misli ucuzuna satmağa mecbur kalıyordu. İç istihlâk piyasası geniş olmıyan ihracatçı memleketleri ve bilhassa Kûbayı mahvedecek mahiyette olan bu delice satışlara bakarak rantabl bir iş olmadığı iddiasile, şeker sanayiinin memlekette kurulmasına aleyhtar olan görüş, Türkiyeyi idare eden realist siyaseti müteessir etmedi; ve kısa zaman zarfında yurdun dört ayrı yerinde dört fabrika kurmağa muvaffak olduk. Bugün müteessir olduğumuz nokta bu fabrikaların kâfi derecede çoğaltılmamış ve istihsallerinin memleket ihtiyacına yetişecek hadde olmamış bulunmasıdır.

1939 harbi başladıktan sonra Avrupa memleketleri için şeker meselesi bir kat daha ehemmiyet kazanmıştır. Medenî hayata atılan memleketlerde şeker halkın birinci derecede gıda maddesini teşkil ettiği için bunun noksanlaşması suretile beslenme seviyesinin düşmesi tehlikesi önlenmek lâzım gelmiştir. Bilhassa en büyük şeker müstehliki olduğu kadar müstahsili de olan Almanya bu istihsali çoğaltmak imkânını bulmuştur. 1939-40 kampanya senesinde Almanyada istihsal olunan şeker 2 milyon 320 bin tonu bulmuştur ki bir sene evveline nazaran 194 bin ton fazladır. Ayni sene zarfında İtalyada dahi şeker istihsali çoğalmış olup eski seneden 79 bin ton fazlasile 478 bin ton olarak kaydolunmuştur. Şeker meselesine atfedilen ehemmiyet Macaristan, Bohemya, Çekoslovakya gibi memleketlerde de tesirini göstermiş ve bu memleketlerin hepsi kendi ihtiyaçları dahilindeki şekerleri tamamen istihsale muvaffak olmuşlardır. 1940-41 kampanyası ise bu miktarlardan az olmasa gerektir.

Malûm olduğu üzere dünya şeker istihsalâtı 29 buçuk milyon tona yaklaşmak itibarile nüfus başına şeker istihlâkâtı dünya vasatisine göre senede takriben 14 kilo olarak hesablanmaktadır. Bittabi bu miktar içinde hemen hiç şeker yemiyen vahşi ve yarı bedevî insanlar, sıcak memleket ahalisi de dahil olduğu için, bu vasatî medenî memleketlerde yüksektir. İstihsal miktarına Almanyada takriben 29, Fransada 24, Polonyada 21, Rusyada 16 kilo gibi. Bizim senelik istihsalimiz ve istihlâkimiz 100 milyon kilo olduğu zaman dahi dünya vasatisinden aşağı (senede takriben 5 buçuk kilo) şeker sarfederdik. Şimdi harb ve fevkalâde şartlar dolayısile bu miktarı yarıyarıya indirmek suretile dünyanın en az şeker yiyen memleketlerinden biri olduk.

Şunu da untmamak lâzımdır ki memleketimiz meyva yetiştiren ve bütün meyvalarında mebzul miktarda şeker bulunan memleket olduğu için şekersizlikten Avrupa memleketleri nispetinde müteessir olmayız. 50 bin ton şekerimiz yanında bir o kadar üzümümüz, ona yakın incir ve diğer kuru ve şekerli meyvalarımız vardır. Yazın ise bütün şeker ihtiyacımızı yaş meyvalardan temin mümkün olduğu gibi, şeker yerine pekmez ve bal dahi kullanılmaktadır. Bu bakımlardan şekersizlik bizde mutlak manada bir gıdasızlık meydana getirmez. Ancak hastalar ve çocuklar için mutlak bir zarurettir ki onu da hükûmetin fakir olanlara ve sabit gelirlilere ucuz şeker temini sistemile telâfi edeceğini umuyoruz.

Ancak şeker meselesinde şu kısa izahatımdan ve tam lâzım olduğu bir sırada istihsali yarıyarıya düşüren şartların tetkikinden çıkacak netice şudur ki Türkiyede şeker meselesi dünya rekabet fiatlarının gözönüne alınarak bir maliyet hesabına göre ayarlanacak mevzu değildir. Türkiyede her türlü fedakârlıklar yüklenilerek, en modern manada ziraat ve sanayi yaratılarak daha en az beş fabrika açılmalıdır. Bu suretle şeker istihsalâtımızı hiç olmazsa nüfus başına 10 kiloya çıkarmak yolunu bulmalı, ve şimdiki yediğimizin dört mislini, bugünkü şartlardan evvelkinin iki mislini yiyerek şimdiki sıkıntılarımızı unutmalıyız. Harbin sonunda derhal başaracağımız işlerin başına bu şeker maddesini koymak, bu arada da önümüzdeki kampanyadaki istihsal miktarını fabrikaların iş kudretinin azamisine ulaştırmak ve bunun için de gereken tedbirleri almak gerektir. Bu yolda yürüyen hükûmete başarılar dileriz.

Ahmed Hamdi BAŞAR

Prof. Ziyaeddin Fahrinin konferansı

Ziyaeddin Fahrinin, dün Eminönü Halkevindeki konferansından bir intıba

Güzide ve genc profesörlerimizden muharrir arkadaşımız Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, dün akşam Eminönü Halkevinde «Namık Kemal'in tarihçiliği» mevzulu mühim bir konferans vermiştir. Seçkin ve kalabalık bir dinleyici kütlesi önünde profesör ezcümle Osmanlı müverrihleri içinde Namık Kemal'in mevkiini tayin etmiş ve iki çeşid tarih telâkkisini izah ederek bunların hikâyeci tarih ve ciddî tarih olduklarını söylemiştir. Namık Kemal'in ciddî tarihten maksadı modern tâbirle tarih felsefesidir. Bu felsefe ötedenberi uzviyetçilik denen tarih ve sosyoloji doktrinlerine dahildir.

Namık Kemal bu çeşid tarihçiliği İbni Haldunla başlamaktadır. Kendi ifadesiyle «tarih fennine bir usul vazetmek, vekayiin sahihini kâzibinden temyiz etmek şerefi bu Arab tahirçisine aiddir.» Bununla beraber Namık Kemal İbni Haldunu tenkid etmekte ve şöyle düşünmektedir: «Bu müverrih devletlerin ömrü tabiisi olmak gibi yanlış fikirlere düşmüştür. Bununla beraber bu hatalar müverrihin şerefine halel getirmez.»

Konfeansçı bundan sona Namık Kemal'in Türk tarihi telâkkisine temas ederek kendi zamanındaki «Devleti Aliye» tâbirini «Türkistan» a kalbetmesini çok manalı göstermiş ve mütefekkirden metinler zikrederek büyük vatanperverin Türkçülük tarihindeki mevkiini belirtmiş ve sürekli alkışlar arasında konferansına nihayet vermiştir.

Mangalda yanan çocuk

Feriköyünde Bomonti caddesinde oturan Ahmedin iki yaşındaki kızı Selma odada oynarken mangala düşüp yanarak ölmüştür.

Orijinal Boyut : 17 * 57 cm